

Abdurrahim Rahmi Zapsu

Çok Yönlü
Bir Tanıklığın
Öyküsü

Necat Zanyar

Abdurrahim Rahmi Zapsu

Çok Yönlü Bir Tanıklığın Öyküsü

**ABDURRAHİM
RAHMİ ZAPSU**
**Çok Yönlü Bir
Tanıklığın Öyküsü**

Yazan

Necat Zanyar

Yayın hakları

©2023 Doğan Yayınları Yayıncılık ve
Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır.

Yayınevinden, Abdurrahim Rahmi

Zapsu'nun yasal mirasçılarında ve

yazardan yazılı izin alınmadan kısmen

veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir

şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve
yayımlanamaz.

1. baskı: İstanbul, Mayıs 2023

Yayınevi Sertifika No: 44919

ISBN

978-625-8474-38-1

Tasarım

Geray Gençer

Tasarım devamlılığı

Kamuran Ok

Baskı

Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1

Baha İş Merkezi. A Blok Kat: 2

34310 Haramidere-İstanbul

Tel. (212) 412 17 00

Sertifika no: 44452

**Doğan Yayınları Yayıncılık ve
Yapımcılık Ticaret A.Ş.**

19 Mayıs Cad. Golden Plaza

No. 3, Kat 10

34360 Şişli / İstanbul

Tel (212) 373 77 00

Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr

Abdurrahim Rahmi Zapsu

Çok Yönlü Bir Tanıklığın Öyküsü

Necat Zanyar

İçindekiler

7	— Önsöz
13	— Giriş
19	— Yaşam Serüveni
109	— Eserleri
139	— İslam Düşüncesi
157	— Kürtlük Düşüncesi
187	— Şairliği
193	— Sonuç
196	— Şiirleri
411	— Kaynakça

Önsöz

Tarihin ve edebiyatın kesişme noktasında durur biyografi. Deneyimin sahiçiliği, hem zevk verir okura hem de eğitir. Biyografisi yazılan kişiyle ister aynı zaman dilimini paylaşsın, isterse farklı çağlara tanıklık etsin, okur gözden ve gönülden kaçırdıklarını yakalayarak yaşamın zenginliğine hayran olur. Hele de bilgece ve sanatkârane yaşanmış bir hayatın izleri, ömrüne ömür katar insanın.

Tanıklık, insana özgüdür. Sadece diğer insanlara değil, mekâna, döneme, uluslara, oluşum ve değişime de tanıklık eder insan. Tarihin en kritik evrelerinden biri olan Osmanlı'nın son dönemine ve Cumhuriyet'in ilk otuz beş yılına tanıklık eden Abdurrahim Rahmi Zapsu, Türkiye'de dinî yayıncılığın öncüsü, önemli bir portre olarak karşımıza çıkar. Meşrutiyet'ten dünya savaşına, Sovyetler'in ortaya çıkışından Türkiye'de Cumhuriyet idaresine, modernite ve ulus devletten çok partili yaşama, bölgesel ve küresel ölçekte belirleyici kavşaklarda bulundu. Eksantrik yayla gecelerini, savaşın ağır yıkımlarını, esareti, 20. yüzyıl başındaki İstanbul'u yaşadı. Mesleđi vesilesiyle memleketi gezdi. Müslüman dünyanın ağırlık merkezlerinden olan Mekke, Medine, Şam, Beyrut, Bakü ve Pakistan'ı gözlemledi.

Hamarat bir düşünce insanı, modern bir âlim olarak Müslümanların medeni dünyaya ve laiklik düşüncesine açık olmasını savundu. Tanınan birçok şahsiyetle yakınlık kurdu. Said Nursi, Seyyid Abdülhakim Arvasi, Hasan Basri Çantay, Necip Fazıl Kısakürek ve Said Ramazan Boti'nin sevgi ve dostluğunu kazandı.

Ayrıca Kürt modernleşmesinin ilk kuşak temsilcilerinden, modern Kürt şiirinin kurucularından, Kürtçenin hürriyet ve vatan şairi, ilk Kürtçe piy-es-operet yazarı. 20. yüzyılın şafağında ve ilk yarısında, ulusun kurtuluşu, millî ve manevi değerlerin yeşermesi ve toplumda karşılık bulması için önemli çalışmalar yapan bir aksiyon insanı... “Ateşinle aydınlık saç, ki âlemi yakmasın” çılgılığı atan bir filozof...

Siyasî, ilmî ve edebî bakımdan dolu dolu yaşanmış bir ömürden bahsediyoruz. Kürtler için yazı, şiir ve çalışmalarıyla öne çıkarken, dinî eserleriyle de Türkler başta olmak üzere tüm Müslüman uluslara seslendi. Hayat düsturu, manevi değerlerden kopmadan medenileşmekti.

Bu kadar verimli bir ismin, iştigal ettiği konular bakımından, siyasî baskılardan nasiplenmesi kaçınılmazdı. Yeni nesillerin onu tanınması ve eserlerinden istifade edebilmesi için koşulların olgunlaşması gerekiyordu. Yarım asırlık bekleyiş nihayet meyvelerini verdi. Teknik imkânların artması ve özgürlük ortamının genişlemesiyle hız kazanan Kürdoloji çalışmaları Abdurrahim Rahmi'yi tekrar gün yüzüne çıkardı.

Millî ve dinî değerler arasında bir çatışma olmaksızın modern dünyayla hemhal olma fikri hâlâ canlılığını koruyordu. Yeni kuşakların Abdurrahim Rahmi'yi tanınması özel bir anlama sahipti. Bu düşüncelerle 2015'te Kürtçe yayımlanan *Zana û Rewşenbîr Evdirebîm Rehmî Hekkarî (Âlim ve Aydın Hak-kârili Abdurrahim Rahmi)* adlı eser ortaya çıktı.

Daha sonraları Zapsu Aile Arşivi'nde etraflı incelemeler yapılarak eldeki veriler olgunlaştırıldı. Abdurrahim Rahmi'nin baskısı olmayan ve hiçbir

kütüphanede bulunmayan eserlerini okuma olanağı doğdu. Buna ek olarak Osmanlı Arşivi, Cumhuriyet Arşivi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, İBB Atatürk Kitaplığı, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, diğer kütüphaneler ve açık kaynaklardan elde edilen yeni verilerle Kürtçe kitaptan çok daha kapsamlı ve bağımsız olan bu eser ortaya çıktı.

Abdurrahim Zapsu'nun biyografisinin yazılması ve şiirlerinin yayımlanması fikri uzun yıllara dayanan bir düşüncedir. Bu konuda Zapsu'nun oğlu merhum Mustafa Pertev'in çokça arayışları olmuş, ancak türlü nedenlerle bu arzusu gerçekleşmemiştir. Bu eser aynı zamanda o arayışların ürünü ve yadigârıdır. Nitekim varlığını, merhum Mustafa Pertev'in eldeki belgeler üzerine yazdığı çalışma notlarına, tercümelere, büyük oğlu Aziz Zapsu'nun kararlılığına ve Cunejd Zapsu'nun desteğine borçludur.

Mustafa Pertev'in 1987'de yayımlanan bir kitaba yazdığı takdimde söylediği gibi, Abdurrahim Rahmi'nin *Büyük İslâm Tarihi, Ehli Sünnet* başta olmak üzere neşredilmiş ve edilmemiş tüm eserleri Zapsu ailesi için baba mirası bir hazinedir.

Aile arşivindeki bir rapora göre 12.2.1986'da yapılan bir toplantıda Pertev Bey, babasının *Büyük İslâm Tarihi*, şiirleri, *Ailemin Tarihi ve Heyecanlı Sergüzeştlerim* adlı otobiyografisinin de olduğu eserlerin yayımlanmasını istemiştir. 19.10.1987 tarihli notta ise Pertev Bey'in babasının şiirlerinden seçmeler yaparak yayımlamak istediği anlaşılmaktadır. Bu nota göre, "Pertev Bey ara sıra 'Babamın şairlik tarafını kimse bilmiyor. Halbuki zaman zaman gayet güzel şiirler yazmıştır. Babamın şiirlerinden seçme bir kitap halinde yayımlayarak duyurmak istiyorum' diyordu. Pertev Bey, bilhassa kendisine çok tesir eden, çok beğendiği şiirleri de zaman zaman gösteriyor ve okuyordu".

Aile arşivinde yer alan ve yazarı belli olmayan bir raporda, Pertev Bey'in babasının yeteri kadar bilinmemesinden, hele yeni neslin onu hiç tanımamasından duyduğu üzüntüye değinilmekte, her şeyini feda edip din ve va-

tan uğruna cansiperane çalışmış, bizim bugünlerde yaşamamıza zemin hazırlamış insanların, daha iki nesil geçmeden belleklerden silinmesine isyan ettiği yazılmaktadır. Bu zatları çağın entelektüel dikkatine sunmak lazımdı.

Bunun için Pertev Bey babasının hayatını yazmayı önce Vehbi Vakasoğlu'na teklif etti. Ancak bilinmeyen nedenlerle bu arzusu gerçekleşmedi. "Pertev Bey" hitabıyla başlayan, M. Emin Bozarslan imzalı tarihsiz bir mektupta, Pertev Bey'in babasının eserlerini çözmek ve yayımlamak amacıyla bazı belgeleri Musa Anter'in İsveç'te bulunan oğluna gönderdiği, onun da bunları Bozarslan'a verdiği anlaşılmaktadır. Bozarslan'ın yazdığı mektupta şu ifadelere yer verilmiştir: "Anter'e gönderdiğiniz rahmetli pederinizin iki eserini almak için dün Eskilstuna'ya gittim ve her iki eseri de alıp getirdim. İkisi de manzumdur... Rahmetlinin daha başka eserleri ve yazıları da var mıdır? Özellikle kitap olarak yazmış olduğu Kürtçe eserlerinin hepsini toplamak ve bunları tarih sırasına göre ya da konularına göre peş peşe yayınlamak gerekir kanaatindeyim..."

Mustafa Pertev Bey'in ömrü vefa etmemiş, vefatından sonra aynı arzunun gerçekleştirilmesi için talepte bulunulmuştur. Bunun üzerine bir çalışma yapılmış ve bir rapor düzenlenmiştir. Bu rapora göre Pertev Bey'in ideali doğrultusunda beş yarı eserin yayına hazırlanması düşünülmüş ve bunlardan bazıları yayımlanmıştır.

Elinizdeki eser de bu çabaların ürünüdür. Seçkin düşünce insanı Abdurrahim Rahmi'nin bugüne kadar yayımlanmış en kapsamlı biyografisi ve istisnalar dışında tüm şiirlerini içeren divanıdır. Eser ayrıca birinci el kaynaklara dayandığından özel bir öneme sahiptir.

Eserin bir diğer özelliği, Abdurrahim Rahmi'yi tüm yönleriyle yansıtmaya çabasıdır. Önyargılara, sığ-inkârcı-ırkçı yaklaşımlara ve resmî ideolojinin ezberlerine iltifat etmeksizin, tarihe malolmuş bir şahsiyetin portresi ortaya çıkarılmıştır.

Bu kitap, Abdurrahim Rahmi'nin şiirleri temelinde yaşam öyküsü ve fikirlerinin izini sürmekte, onun milleti ve insanlık ailesi için ifade ettiği anlama odaklanmaktadır. Kürtçe şiirlerini seri halinde yayımlaması, yayımlanmamış olanları da kitap olarak düzenlemesi nedeniyle, birkaç istisna dışında bu eserde tüm Kürtçe şiirlerine yer verilmiştir. Türkçe şiirlerin kitaba konulmasında da Abdurrahim Rahmi'nin yayımlama iradesi esas alınmıştır. Bu kapsamda bazı kitaplarında ve çeşitli yayınlardaki Türkçe şiirleri bu kitaba alınmıştır.

Abdurrahim Rahmi yazdığı Türkçe şiirlerin önemli bir kısmını yayımlamamıştır. Bundan dolayı söz konusu şiirlerin kitaba konulmasında seçici davranılmıştır. Bu seçimde konu çeşitliliğine önem verilmekle birlikte, şiirlerinin tümüne atıfta bulunmak suretiyle bu şair ruh hakkıyla yansıtılmaya çalışılmıştır.

Eserde şiirler Kürtçe ve Türkçe olmak üzere iki kategoriye ayrılmış, herhangi bir kitap veya yayındaki şiirlerin yayın bilgisine dipnotlarda yer verilmiştir. Nadir dilbilgisi yanlışları dışında şiirlere hiçbir müdahalede bulunulmamıştır.

Dipnotlar, aksi belirtilmedikçe, tarafımızca yazılmıştır. Abdurrahim Rahmi veya başka kimselerin dipnotları onların ismiyle kayda geçirilmiştir. Şiir, yazı ve belgelerin tamamı, başka kaynak belirtilmedikçe, Zapsu Aile Arşivi'nden alınmıştır. Aile Arşivi'nde bulunup da herhangi bir yayında çıkan şiir ve yazıların bilgileri ve varsa farklılıklar dipnotlarda belirtilmiştir. Abdurrahim Zapsu'nun tüm eserleri bu kitabın temel kaynakları olup, kaynakça kısmında ayrıca belirtilmemişlerdir.

İz bırakmış, yaşamı, eserleri ve düşünceleriyle etkisi ve yankısı uzun yıllar devam edecek olan, ufuk sunan seçkin bir şahsiyetin biyografisi ve şiirlerini sunmanın kıvancıyla...

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı karşısındaki geri kalmışlığı, Tanzimat'la birlikte toplumun gündemine “Çare ne?” sorusunu taşıdı. Derin tartışmaların yaşandığı bu dönemde üç fikir akımı kristalize oldu: Batıcılık, Türkçülük ve İslâmcılık. Türk aydınlar, toprakları gitgide küçülen devletin devamlılığına odaklanmışlardı. Osmanlı-Türk modernleşmesinin seyrini yönetmeye aday bu çözüm önerileri, bir buçuk asır sonra bile iç ve dış siyaset, ekonomi, bürokrasi ve edebiyat alanında varlığını koruyor.

Biyografimizin kahramanı, İslâmcılık şemsiyesi altında toplanarak vatanı âbad edecek fikirleri serdedenlerin önde gelenlerinden biriydi. Müslüman kimlikleriyle tanınan Said Halim Paşa, Filibeli Ahmed Hilmi, Babanzâde Ahmed Naim, Mehmed Âkif ve daha birçokları, 1908'de yayına başlayan *Sırat-ı Müstakim* etrafında Cemaladdin Afgani, Muhammed Abduh ve Abdurreşid İbrahim'in fikirleriyle faaliyet gösteriyordu. *Sırat-ı Müstakim*'in yayımına son vermesi üzerine 1912'de Eşref Edip öncülüğünde *Sebilürreşad* dergisi yayımlanmaya başladı. Bu ekol, Abdurrahim Rahmi'nin de aralarında olduğu, dindar kimliğiyle tebarüz eden Kürt aydınlarında etkili olmuş, ancak bir süre sonra yol ayrımına gelmişti.

Kürt siyasası 1876'da I. Meşrutiyet'in ilanını, 1908'de II. Meşrutiyet'in hürriyet, eşitlik ve adalet ilkelerini desteklemiş, yeni dönemin Kürtler için hangi avantaj ve dezavantajlar içerdiğini tartışmıştı. İttihat ve Terakki kadroları 1913'ten sonra devlet yönetiminin neredeyse tamamını eline geçirmişti. Kürtleri sıkıntılı günlerin beklediğini bilen ve bu zorlu gelecekte onların Ermenilerle çarpıştırılarak yıpratılacağını öngören Kürt siyasası, bu doğrultuda Said Nursi'nin Kürt aşiretleri içerisindeki gezileri, Abdurrahim Rahmi ve Hacı Kadir Koyi gibi aydınların şiir ve yazıları, Seyyid Abdülkadir, Emin Ali Bedirhan, Memduh Selim Bey, Abdurrezzak Bedirhan, Şerif Paşa ve Mela Selim gibi kimselerin siyasî girişimleriyle bu süreci en az zararla atlamanın hesabını yapıyordu. Kürt aydınlanmasının kendine özgü nitelikleriyle ortaya çıkması bu dönemde gerçekleşti.

-14

Bu kuşağın ilk temsilcilerinden Abdurrahim Zapsu, Kürt medrese geleneğine uygun şekilde dinî öğrenimini tamamlamış, modern denebilecek okullarda öğretmenlik, ilahiyat ve maliye eğitimi almıştı. İstanbul'da üniversite okumuş, altı dil öğrenmiş, yayıncılık dünyasının içinde bulunmuştu. Siyasî gelişmelerle yakından ilgilendi, ulusal ve uluslararası kongre ve konferanslarda yer aldı, farklı coğrafyalarda farklı kültürlerle iç içe yaşadı.

Zapsu, yüzyıllar içerisinde Müslüman kültürde yaygın ve yerleşik hale gelen "mürşit ve şeyh olmaksızın akledememe ve dini yaşayamama" anlayışına karşı çıktı, dinî bir otoriteye tabi olmadı. Bu durum, "Tüm varlığın yaşamı seninledir ki sen güneşsin / Cehennem bizi yakar, nurun olmazsa senin" dizelerinde Allah aşkını dile getiren biri için son derece dikkat çekicidir.

Namık Kemal gibi Abdurrahim Zapsu da vatan ve hürriyet şairidir. "Vatanın bizden istediği aşk / Sadece bağıriş ve imdat değil" dizeleri bu ruh halinin en güzel örneklerinden biridir. Şiir ve yazılarında bu temaların ağırlık kazandığını görüyoruz. Kürt kimliğinden ötürü egemen ideolojinin baskılarına maruz kaldı. Osmanlı'yla beraber Cumhuriyet döneminin de önemli aydınla-

rından olmasına rağmen, çağdaşlarına nazaran daha az tanındı. Said Nursi üzerine araştırmalarıyla bilinen ve Abdurrahim Rahmi'nin oğlu Mustafa Pertev'le çokça görüşen Necmeddin Şahiner bu duruma şöyle dikkat çekiyor: “Pertev Beyefendi'nin pederi Abdurrahim Rahmi ile alakalı olarak, belki on çeşit ansiklopediye müracaat ettim. Maalesef, âlim-fazıl-edip-şair-avukat-kahraman gazi olan böyle zat hakkında tek satır da olsa bulamadım.”¹

Abdurrahim Zapsu'ya yer verilen kıt kaynaklarda da onun Kürt aydınlanmasındaki rolü görmezden gelinmiştir. Nitekim Türkiye Diyanet Vakfı *İslâm Ansiklopedisi*'nin 44. cildinde Abdurrahim Zapsu adıyla bir madde bulunmakta, burada Zapsu kısaca, “*Ehli Sünnet* dergisi yayımcısı, İslâmcı yazar ve mücadele adamı”² olarak tanıtılmaktadır. 1975'te yayımlanan *Büyük İslâm Tarihi* adlı kitabının önsözünde ise “Abdurrahim Zapsu, ‘İslâm Davası’nın en kudretli mümessillerinden biriydi” denilerek, “Hakikaten merhumun, müstesna bir feragat-i nefis, ilm-i dirayet ve cihad heyecanıyla meşbu bir surette bir ömür boyu sürdürdüğü büyük mücadele” sine dikkat çekilmiştir.³

Dönemin en önemli İslâmi yayın organı olan *Sebilürreşad* dergisi ise Abdurrahim Rahmi'nin vefatı üzerine yayımladığı taziye mesajında onu şu şekilde tanıtmıştır: “Kıymetli ve kudretli âlimlerimizden... Yüksek din tahsili görmüş olmak itibarıyla İslâmi meselelerde kıymetli bir otorite idi.”⁴

Abdurrahim Zapsu'nun yaşamı iki evrede incelenebilir: Osmanlı'nın son döneminde Kürt modernleşme hareketi içerisinde aktif bir şekilde yer almış, Cumhuriyet'le beraber siyasetten uzaklaşmak zorunda kalmıştı. Ancak köşesine çekilmeyip Müslümanların uyanışı için dinî çalışmalar yapmaya de-

¹ Necmeddin Şahiner, Abdurrahim Zapsu, <http://www.ibrahimfirat.net/2015/04/abdurrahim-zapsu.html>, erişim: 25.5.2015.

² Mustafa Uzun, Zapsu, Abdurrahim, *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, c. 44, s. 127. <https://islamansiklopedisi.org.tr/zapsu-abdurrahim>, erişim: 20.6.2021.

³ Abdurrahim Zapsu, *Büyük İslâm Tarihi*, Sebil Yayınevi, İstanbul, 1975.

⁴ *Sebilürreşad* dergisi, Şubat 1958, cilt: 11, sayı: 262, s. 192.

vam etti. Bu dönemdeki eserleri Müslümanların durumuna derin bir teessürle onları ilme ve bilime teşvik gayesini taşır. Ona göre sürekli değişip dönüşen dünyanın seline kapılmadan onu yönlendirmek lazımdır.

Kişisel kimliklerin din ve ulusal değer gibi müktesebatlar üzerinden tanımlanıp doğasına uygun bir şekilde yeniden inşasına yönelir, çocuklar, köylüler, askerler, kadınlar, siyasiler, dinî çevreler ve baskı altındaki millî kimlikleri odağına alır. “Toplumsal İnşacılık” (Social Constructivism) görevini üstlenirken “Ey cehalet ve bilgisizlik, sensin düşman, sensin hain / Bizi sanatsız ve dinsiz bırakan, karanlığındır senin” dizelerindeki gibi kalbi bilim aşkıyla çarpıp. Ancak Mehmed Âkif Ersoy’un “Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar” dizesine benzer şekilde medeniyeti “Medeniyet sözü altındaki gizli vahşet / Hani ya medh u sena ettiğin insaniyet / Hani hunharlığa lanet ediyordun nerede / Medeniyet mi bu leşler bu cesetler nerede” duygularıyla sorguladığı görülür.

Hayatı boyunca yenilikçi bir refleksle hareket eden Abdurrahim Zapsu’nun şiir, operet, piyes ve öykülerinin yanı sıra Kürtçe için henüz erken denebilecek bir dönemde güncel bir yayında, güncel formatta birçok makale yazdığını, eğitim için gramer ve müfredat arayışına girdiğini görüyoruz. Cumhuriyet döneminde dinî yayıncılığın ilk dergilerinden birini çıkaran yine odur. Devlet yönetiminde laikliği savunması, tekke ve zaviyelerin kaldırılmasını “şaheser” olarak nitelemesi son derece dikkat çekicidir.

Abdurrahim Zapsu, öncü bir şahsiyet olmasına rağmen içerisinde çıktığı toplumun ve tarihin ürünüdür. Bu anlamda bir kuram ortaya koymaktan çok, pratik gerçeklere yoğunlaşmıştır. Gelişen toplumların geçmişten günümüze göz önüne alıp kafa yoracağı ana izlek Aydınlanma düşüncesidir. Ancak bu şekilde dünden daha iyi olma şansı yakalanabilir ve ufku açık bir geleceğin tohumları ekilebilir. Yeter ki bir şiirinde söylediği gibi “Vazifen kızım vicdanını gözetmek / Fazilet tohumunu alıp cihana ekmek” inancına sahip çıkılsın.

—
I. BÖLÜM
—

Yaşam Serüveni

—19

Aile ve Soy Bağları

Abdurrahim Zapsu 1892’de, günümüzde Van’a, o tarihte Hakkâri’ye bağlı Başkale’de (Elbak) doğdu. Annesi Emetullah Hanım, babası Muhammed Pertev Bey’dir.

Emetullah Hanım, 1864 doğumlu olup Hakkâri hanedanından Mir Süleyman Han’ın oğlu Tayyar Bey’in kızıdır. Başkale’de oturan Mir Süleyman, Nurullah Bey’in mirliği döneminde emirliğin veliahdı ve başvekili olarak müdebbirlik görevinde bulunmuş, Hakkâri’nin son emiri Nurullah Bey’le birlikte 1849’da sürgün olarak İstanbul’a gitmek üzere yola çıkmış, Erzurum’da vefat etmiştir.⁵

---

⁵ Zapsu’nun hatıralarında yazdığına göre Süleyman Bey nefyedildiğinde (sürgüne gönderildiğinde) İshak Bey adlı bir akrabasına bıraktığı emanetler içerisinde Hazreti Muhammed’in sol ayağının “Nale-i Mübarekesi” de bulunmaktadır. Bu ayakkabı daha sonraları İstanbul’da Osmanlı Sultanı Abdülaziz’e takdim edilmiş, Topkapı Sarayı’ndaki ile aynı olduğu görülüp büyük bir hürmet ile koruma altına alınmıştır.

Erken Cumhuriyet dönemi aydınlarından Abdurrahim Rahmi Zapsu, Türkiye’de dini yayıncılığın öncüsü olmuş İslam düşüncesinin önde gelen isimlerinden biridir. Ayrıca Kürt aydınlanmasının ilk kuşak temsilcisi ve modern Kürt edebiyatının kurucularındandır. Osmanlı’nın son döneminde Kürtçe eğitim müfredatı oluşturan ilk isim olan Zapsu, Kürt çocukları için dilbilgisinden matematik, tarih ve coğrafyaya birçok dalda eser hazırlamış, adeta tek başına bir eğitim-öğretim kurulu görevi üstlenmiştir.

Bu kitap, onu günümüz okuruna yaşamı ve eserleriyle tanıtmak amacıyla hazırlandı. Kendine özgü, yapıcı ve kucaklayıcı İslam yorumuna yer verilirken, Kürt modernleşmesi ve edebiyatının önemli bir evresi de aydınlatılıyor. Böylece zincirin kayıp halkalarından biri tamamlanıyor.

Zapsu’ya ait bugüne kadar bilinmeyen pek çok eser ve şiir ilk defa bu kitapla gün yüzüne çıkıyor. Öte yandan Zapsu’nun yayımlanmamış bir romanından yapılan alıntılarla, güçlü edebi yönüne ışık tutuluyor.

Said Nursi ve Musa Anter gibi tanınan bazı isimlerle ilgili çeşitli anekdotlara yer verilen kitapta, Birinci Dünya Savaşı’nın Doğu Cephesi’nde yaşananlar Zapsu’nun tanıklığıyla çarpıcı bir şekilde aktarılıyor. Bu anılar bize bölgedeki Osmanlı idarecilerinin zayıflıklarını, Rus işgaliyle kırılan bir coğrafyayı, boşaltılan köyleri, halkı savunurken zorlu kış şartlarında açlık ve donma tehlikesiyle karşı karşıya kalan gönüllü birlikleri anlatıyor.

Onun hikâyesi ve eserleri, okuru çok merak edilen bir dönem ve coğrafyalarda sürükleyici bir yolculuğa çağırıyor.

